

بررسی حقوقی قانون حاکم بر عقود و قراردادها

(تاریخ دریافت ۱۳۹۶/۱۲/۱۵، تاریخ تصویب ۱۳۹۷/۰۴/۱۵)

مریم صادقی صدیق

کارشناسی ارشد حقوق خصوصی

چکیده

آنچه در این تحقیق مورد بررسی قرار خواهد گرفت، قانون حاکم بر قراردادهای داخلی ایران است که مبحث مهم و اصلی آن، ماده ۹۶۸ قانون مدنی ایران است که مطابق با این ماده: «تعهدات ناشی از عقود تابع محل عقد است مگر اینکه متعاقدین اتباع خارجه بوده و آن را صریحا یا ضمنا تابع قانون دیگری قرار داده باشند». طبق این ماده قانونی اگر قراردادی در ایران بسته شد و یک طرف ایرانی و طرف دیگر خارجی بود، قانون حاکم بر این قرارداد، قانون ایران خواهد بود مگر اینکه طرفین قرارداد، خارجی باشند و قرارداد را تابع قانون دیگری قرار داده باشند. نکته دیگری که می توان به آن اشاره کرد، استثنایی است که بر این ماده حکم فرماست و آن اصل حاکمیت اراده است. در ایران طبق اصل سرزمینی بودن قوانین، باید قوانین امری ایران را حاکم بر قراردادها بدانیم. و چون مقررات قانون مدنی ایران در مورد تعهدات ناشی از عقد، جنبه اختیاری دارد، قاعده تعارضی را که تعهدات قراردادی را تابع قانون محل انعقاد عقد می داند، باید یک قاعده اختیاری تلقی شود و لذا متعاقدین می توانند توافق نمایند که تعهدات ناشی از قرارداد آنها تابع قانون ایران باشد، ولی اینکه عقد در خارج از ایران منعقد شده باشد طرفین می توانند با توافق صریح یا ضمنی، قرارداد را تابع قانون دیگری بدانند.

واژگان کلیدی: قانون حاکم، تعهدات ناشی از عقود، قانون محل وقوع عقد، اصل

حاکمیت اراده

بخش اول: کلیات

یکی از مباحث مهمی که در حقوق بین الملل خصوصی مطرح است، قواعد مربوط به حل تعارض قوانین است و مراجع قانون گذاری هر کشور باید شیوه های حل تعارض قوانین را به کار گیرند. مثل تعیین قانون صالح برای حل و فصل اختلافات و دعاوی که می تواند قانون کشور محل دادگاه یا قانون بیگانه باشد. که قانون حاکم بر قراردادها نیز از مسائل مربوط به قواعد تعارض قوانین در حقوق بین الملل خصوصی ایران است. (مرضیه قدیری قهدریجانی، بررسی مسائل مهم تعارض قوانین در حقوق بین الملل خصوصی) مطابق ماده ۹۶۸ قانون مدنی ایران « تعهدات ناشی از عقود تابع قانون محل وقوع عقد است مگر اینکه متعاقدين اتباع خارجه بوده و آن را صریحا یا ضمنا تابع قانون دیگری قرار داده باشند ». چنانکه ملاحظه می شود قانون مدنی ایران قانون حاکم بر تعهدات ناشی از عقود را معین کرده، اما در مورد قانون حاکم بر ایجاد قرارداد و شرایط اساسی قرارداد مطلبی ذکر نکرده است. در این مورد باید طبق ماده ۵ قانون مدنی ایران که مربوط به اصل سرزمینی بودن قوانین است، قانون ایران را حاکم بدانیم مگر اینکه خلاف آن تصریح شده باشد. یعنی قانون ایران به عنوان قانون محل انعقاد عقد نسبت به شرایط ایجاد عقد، حاکم است. (محمود سلجوقی، بایسته های حقوق بین الملل خصوصی (۲۰۱) ماده ۹۶۸ قانون مدنی از حقوق بین الملل خصوصی فرانسه اقتباس شده است، زیرا طبق قاعده تعارض قوانین در فرانسه قرارداد تابع قانون محل انعقاد است مگر اینکه متعاقدين آن را تابع قانون دیگری قرار داده باشند. (مرضیه قدیری قهدریجانی، بررسی مسائل مهم تعارض قوانین در حقوق بین الملل خصوصی)

و در ماده ۹۶۸ قانون مدنی توجه خاصی به اتباع خارجی شده است چراکه فرض بر این است که اتباع خارجی احتمالا تمایل ندارند قراردادشان حتی اگر در ایران منعقد کرده اند، تابع قانون ایران باشد. که طبق این ماده آنان می توانند با اراده صریح یا ضمنی قراردادشان را تابع قانون دیگری بدانند. (لعیا جنیدی، قانون حاکم در داوریهای تجاری بین المللی)

بخش اول: قانون محل وقوع عقد

قانون حاکم بر قراردادها، قانونی است که مورد توافق طرفین قرارداد باشد. (محمود سلجوقی، بایسته های حقوق بین الملل خصوصی (۲۰۱) قانون حاکم بر قرارداد نیز اینطور تعریف شده

است: « قانونی که قرارداد توسط آن منعقد می گردد و عموماً بر تشکیل قرارداد ، واقعیت توافق ، تأثیر هر اظهار خلاف واقع ، اشتباه ، اکراه (در صورتی که ادعا شود) ، تفسیر قرارداد ، صحت قرارداد ، و اینکه قرارداد یا شروط آن صحیح هستند یا خیر ، ایفاء تکالیف طرفین تحت قرارداد ، و تا حدودی مشروعیت قرارداد حاکم است» اگر طرفین عقود را که در ایران منعقد کرده اند طبق ماده ۵ قانون مدنی ایران که مربوط به اصل سرزمینی بودن قوانین ، قانون حاکم بر قرارداد ، قانون ایران است مگر اینکه خلاف آن تصریح شود بنابراین طبق ماده ۵ قانون مدنی : « کلیه سکنه ایران ، اعم از اتباع داخله و خارجه ، مطیع قوانین ایران خواهد بود ، مگر در مواردی که قانون استثناء کرده باشد. (لعیاجنیدی ، قانون حاکم در داوریهای تجاری بین المللی)

قاعده حکومت قانون محل وقوع عقد ابتدا در ایتالیا مطرح شد در حالی که با توجه به اصل حاکمیت اراده این قاعده از بین رفت. پس قانون محل وقوع عقد ریشه در مکتب ایتالیایی در قرون وسطی دارد. (محمود سلجوقی ، بایسته های حقوق بین الملل خصوصی (۲۰۱) لذا قاعده اعمال قانون محل انعقاد نسبت به شرایط انعقاد قرارداد استثنائاتی دارد از جمله:

۱- مربوط به تشخیص اهلیت متعاملین است چراکه اهلیت متعاملین به موجب ماده ۷ قانون مدنی تابع قانون دولت متبوعشان است به موجب این ماده: « تشخیص اهلیت هرکس برای معامله کردن بر حسب قانون دولت او خواهد بود.»

۲- درمورد مشروعیت برای معامله است. اگرچه قانون مدنی ایران صراحتاً قانون محل اجرای قرارداد را صلاحیتدار نشناخته است اما در مورد مشروعیت برای معامله هم باید قانون ایران را به عنوان قانون کشور محل انعقاد قرارداد صالح بدانیم. در این مورد می توان به اصل سرزمینی بودن قوانین طبق ماده ۵ قانون مدنی ایران و در مورد اعمال قانون کشور محل اجرای قرارداد به قاعده نظم عمومی در کشور خارجی استناد کرد ، زیرا موضوع قرارداد منعقد در ایران حتی اگر از لحاظ قانون ایران مشروع باشد در صورتی در کشور خارجی قابل اجرا خواهد بود که بر خلاف نظم عمومی آن کشور نباشد. (مرضیه قدیری قهدریجانی ، بررسی مسائل مهم تعارض قوانین در حقوق بین الملل خصوصی)

ساوینی مؤسس حقوق بین الملل خصوصی است و در مورد قانون صلاحیتدار یا همان قانون حاکم بر قراردادهای بیان می‌دارد که: «در اتخاذ تصمیم بر روی دعاوی که در بر دارنده روابط حقوقی که مرتبط به کشور های مستقل است، قاضی باید قانون محلی که رابطه حقوقی مورد منازعه به آن تعلق دارد، اعمال نماید. بدون توجه به اینکه این قانون محلی، قانون کشور متبوع قاضی است یا قانون یک کشور خارجی». یعنی ساوینی معتقد به قانون محل اجرای قرارداد است. اما نظریه وی نمی‌تواند در حل و فصل اختلافات مورد بررسی قرار بگیرد. (حشمت الله سماواتی، حقوق معاملات بین المللی) بنابراین طبق ماده ۹۶۸ قانون مدنی که مقرر می‌دارد: «تعهدات ناشی از عقود تابع قانون محل وقوع عقد است مگر اینکه متعاقدين، اتباع خارجه بوده و صریحا یا ضمنا تابع قانون دیگری قرار داده باشند». یعنی اگر طرفین قرارداد هر دو ایرانی باشند و محل انعقاد عقدشان در ایران باشد، قانون حاکم بر این قرارداد فقط قانون ایران است. اما چنانچه طرفین قرارداد که یکی ایرانی و دیگری از اتباع خارجی باشد و محل انعقاد عقدشان در ایران باشد مسلم است در این مورد هم قانون ایران حاکم بر قرارداد است. اما زمانی است که طرفین قرارداد هر دو از اتباع خارجی هستند که چه قراردادشان را در ایران منعقد کرده باشند و چه در کشور خارجی، در هر حال قانونی حاکم بر قرارداد است که خود آن را انتخاب کنند. در این مورد آخر چنانچه یک ایرانی، خارج از کشور عقدی منعقد کرده باشد، نمی‌تواند تعهدات ناشی از آن را تابع قانون ایران بداند و لذا قانون کشوری که عقد را منعقد کرده است قانون حاکم است. (همان، حقوق معاملات بین المللی) یعنی اعمال قانون محل انعقاد عقد بر قرارداد باعث می‌شود که یک قانون بر محتوا و شکل قرار داد حاکم باشد و قاضی مکلف به اعمال قواعد متعدد بر قرارداد واحد نشود. (محمد علی شاه حیدری پور، قاعده آزادی انتخاب قانون حاکم بر مسئولیت قراردادی)

بخش دوم: جایگاه اصل حاکمیت اراده در حقوق ایران

شارل دومولن، حقوقدان فرانسوی قرن ۱۶ میلادی، را مبتکر نظریه اصل حاکمیت اراده در اروپا می‌دانند. و از بنیانگذاران این اصل، ساوینی و واختر دو حقوقدان آلمانی هستند که این نظر را در اواسط قرن ۱۹ میلادی مطرح کردند. (حشمت الله سماواتی، حقوق معاملات بین

المملی) همانطور که گفتیم اصل حاکمیت اراده استثنایی بر ماده ۹۶۸ قانون مدنی است. چرا که در این ماده گفته شده است: مگر اینکه طرفین قرارداد اتباع خارجی باشند و خود، قرارداد را صریحا یا ضمنا تابع قانون دیگری قرار داده باشند. بنابراین طبق این ماده عقودی که در ایران منعقد می‌شوند در مورد اتباع خارجه به این صورت است که آنان می‌توانند قانون دیگری را غیر از قانون محل وقوع عقد (مثلا ایران) انتخاب کنند. (محمود سلجوقی، بایسته‌های حقوق بین‌الملل خصوصی (۲۰۱) در این ماده به توافق صریح یا ضمنی اشاره شده است که طرفین قرارداد می‌توانند قرارداد را تابع قانون دیگری بدانند. که در این مورد قاضی دادگاه تشخیص می‌دهد که طرفین توافق ضمنی بر تعیین قانون انتخابی خود داشته‌اند یا نه. اما چنانچه طرفین، نه به طور صریح و نه به طور ضمنی، قانونی را بر قرارداد قابل اجرا ندانستند، دادگاه با اعمال قاعده محل وقوع عقد، قانون قابل اجرا را تعیین می‌کند. (همان، بایسته‌های حقوق بین‌الملل خصوصی (۲۰۱) در کل اگر طرفین تصریح به انتخاب قانون حاکم نموده باشند، اراده آنها صریح بوده و اگر بتوان از شرایط و اوضاع و احوال اراده آنها را استنباط نمود در این صورت اراده آنها ضمنی خواهد بود. در نهایت اگر هیچ دلیلی برای احراز اراده آنها وجود نداشت براساس این فرض که طرفین قرارداد، در این گونه موارد اصولا چه قانونی را برمی‌گزینند به تعیین اراده فرضی آنان می‌پردازیم. (سید مرتضی قاسم زاده، اصول قراردادهای و تعهدات) آزادی طرفین در انتخاب قانون حاکم بر قراردادهای از جمله قواعد تعارض قوانین است که در ماده ۱۰ قانون مدنی مقرر شده است: «قراردادهای خصوصی نسبت به کسانی که آن را منعقد نموده‌اند، در صورتی که مخالف صریح قانون نباشد، نافذ است». اما این اصل آزادی قراردادهای به طور مطلق نیست که دارای محدودیت‌هایی از جمله: قانون، نظم عمومی و اخلاق حسنه می‌باشد. و حاکمیت اراده در تعارض قوانین، ریشه در اصل آزادی طرفین در ایجاد قرارداد و تعهدهای ناشی از آن دارد. (محمد علی شاه حیدری پور، قاعده آزادی انتخاب قانون حاکم بر مسئولیت قراردادی) طبق آنچه گفته شد این اراده طرفین قرارداد است که قانون حاکم را مشخص می‌کند. اصل حاکمیت اراده را کشورهایایی چون: فرانسه، ایتالیا، یونان، ژاپن، انگلیس، آلمان، سوئیس و همچنین ایران مورد پذیرفته‌اند. (حشمت الله سماواتی

، حقوق معاملات بین المللی) اصل حاکمیت اراده یک مفهوم اجتماعی است. (محمد علی شاه حیدری پور ، قاعده آزادی انتخاب قانون حاکم بر مسئولیت قراردادی)

بند اول : انشای عقد

منظور از انشای عقد، اراده ایجادی طرفین عقد است و طرفین با اراده خود یک اثر حقوقی به وجود می آورند. اصل حاکمیت اراده استثنایی است نسبت به شرایط انعقاد عقد در مورد قانون محل وقوع عقد که ناظر به اهلیت اتباع خارجی است که در ماده ۷ قانون مدنی به آن اشاره شده است و طبق این ماده: « اتباع خارجه مقیم در خاک ایران ، از حیث مسائل مربوط به احوال شخصیه و اهلیت خود و همچنین از حیث حقوق ارثیه ، در حدود معاهدات ، مطیع قوانین و مقررات دولت متبوع خود خواهند بود». یعنی اهلیت اتباع خارجی را تابع قانون دولت متبوعشان می داند. و در مورد اختلافاتی که راجع به آثار عقد و مبحث مربوط به تعهدات ناشی از عقود در حقوق ایران است ، مطابق ماده ۹۶۸ قانون مدنی ، قانون محل وقوع عقد را قانون حاکم بر قراردادها می داند. (لعیا جنیدی ، قانون حاکم در داوریه‌های تجاری بین المللی) اما آزادی طرفین در تعیین قانون قابل اجرا در مورد قراردادها به طور مطلق نیست. اما رابل و گراوسون از کسانی هستند آزادی مطلق اراده را مدنظر قرار داده اند. (محمود سلجوقی ، بایسته های حقوق بین الملل خصوصی (۲۰۱))

همانطور که حقوقدانان ایرانی اراده طرفین قرارداد را در انتخاب قانون حاکم بر قراردادها آزاد می دانند اما معتقد بر این هستند که این آزادی به طور مطلق نیست. (حشمت الله سماواتی ، حقوق معاملات بین المللی)
رتال جامع علوم انسانی

حاکمیت اراده در تعارض قوانین برای نخستین بار در قرن شانزدهم میلادی به وسیله شارل دومولن مطرح شده است.

۲ انتقاد بر اصل حاکمیت اراده وارد است:

۱- انتقاد عملی است که مربوط به تقلب نسبت به قانون است. در این مورد شرط تعیین قانون قابل اجرا از سوی طرفین باید به درستی صورت گرفته و قانونی باشد. بنابراین در شرط تعیین

قانون قابل اجرا اگر آن فاقد وصف بین‌المللی بود، باید آن را از قراردادهای حقوق داخلی در هر کشور بدانیم.

مثلا اگر طرفین قرارداد که یک طرف ایرانی و طرف دیگر خارجی باشد و قانون ایران حاکم بر قرارداد باشد ولی طرفین بخواهند قانون دیگری غیر از قانون ایران را حاکم بدانند در این صورت تقلب نسبت به قانون ایران صورت گرفته است.

در حقوق فرانسه اگر قراردادی در این کشور منعقد شود و محل اجرای آن عقد نیز در فرانسه باشد توافق متعاقدین در مورد صلاحیت قانون خارجی به علت تقلب در انتخاب قانون صلاحیتدار مورد استناد قرار می‌گیرد چراکه دادگاه‌ها همیشه این اختیار را برای خود محفوظ می‌دانند که هرگاه قانون خارجی بر خلاف نظم عمومی کشور مقرر دادگاه باشد از اجرای آن جلوگیری کنند.

۲- چون توافق در مورد قانون صلاحیتدار تابع هیچ قانونی نیست و به دلیل اینکه تنها قانون لازم‌الاجرا نسبت به روابط متعاقدین، قانونی است که خودشان انتخاب کرده‌اند، لذا این توافق فاقد جنبه الزامی است. چون معتقدند که طرفین قرارداد اصولاً قانون صلاحیتدار را مشخص نمی‌کنند و اراده ضمنی آنها قانون مورد نظرشان را تعیین نخواهد کرد.

اما طبق نظر طرفداران نظریه اصل حاکمیت اراده که نقش اراده را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده‌اند، بیان می‌دارند که این قانون قابل اجرا توسط طرفین قرارداد تعیین نمی‌شود بلکه به وسیله قاضی تعیین می‌گردد. (مرضیه قدیری قهدریجانی، بررسی مسائل مهم تعارض قوانین در حقوق بین‌الملل خصوصی)

در مورد اصل حاکمیت اراده، در بند ۱ ماده ۲۷ لایحه داوری آمده است: داور، بر حسب قواعد حقوقی که طرفین در مورد ماهیت اختلاف برگزیده‌اند، اتخاذ تصمیم خواهد کرد تعیین قانون یا سیستم حقوقی یک کشور مشخص، به هر نحو که صورت بگیرد، به عنوان ارجاع به قوانین ماهوی آن کشور تلقی خواهد شد. قواعد حل تعارض مشمول این حکم خواهد بود مگر اینکه طرفین به نحو دیگری توافق کرده باشند. (لعیا جنیدی، قانون حاکم در داوری‌های تجاری بین‌المللی) مثلاً در حقوق انگلیس طرفین قرارداد این حق را دارند که چند قانون

متفاوت که حاکم بر اجزاء و قسمتهای مختلف قرارداد باشد را قانون حاکم بر قرارداد تلقی کنند. یعنی اینطور که تشکیل عقد طبق یک قانون باشد و اجرای آن تابع یک قانون دیگر. حشمت الله سماواتی ، حقوق معاملات بین المللی)

بند دوم: قانون حاکم در صورت سکوت طرفین

اگر در قراردادی که طرفین منعقد می کنند ، قانون حاکم را تعیین نکرده باشند ، در بحث تعارض قوانین ، آن قانون یا نظام حقوقی که بیشترین رابطه را با قرارداد دارد را مدنظر قرار می دهند یا اینکه آنها مرکز اصلی قرارداد را مشخص می کنند. (حشمت الله سماواتی ، حقوق معاملات بین المللی) مثلاً در قرارداد فروش بین یک فروشنده آمریکایی و وزارت راه و ترابری ، اختلافی ناشی از قرارداد پیش آمد و آنها قانون حاکمی بر قرارداد پیش بینی نکرده باشند ، دادگاه رسیدگی کننده ، با توجه به قاعده حل تعارض ، قانون ایالات متحده آمریکا را که بیشترین رابطه را با قرارداد دارد قانون حاکم می داند. چون بر تعهدات ناشی از قرارداد ، ماده ۹۶۸ قانون مدنی حاکم است و چون قاعده ای تخییری است ، بنابراین در مورد سکوت طرفین ، قانون حاکم ، قانون محل وقوع عقد است. و در لایحه داورى ، بند ۲ ماده ۲۷ آن نیز بیان می دارد: « در صورت عدم تعیین قانون حاکم از جانب طرفین ، داور بر اساس قانونی به ماهیت اختلاف رسیدگی خواهد کرد که به موجب قواعد حل تعارض ، مناسب تشخیص دهد. (لعیا جنیدی ، قانون حاکم در داوریه‌های تجاری بین المللی) بنابراین در صورت سکوت طرفین یعنی عدم اشاره صریح یا ضمنی آنها مربوط به قانون حاکم ، با توجه به عقود منعقد در ایران ، قانون محل انعقاد عقد بر تعهدات ناشی از عقود حاکم است. اما امروزه بسیاری از نظامهای حقوقی ، آن قانونی را در صورت سکوت طرفین حاکم بر قرارداد می داند که بیشترین و نزدیکترین ارتباط را با قرار داد داشته باشد مدنظر قرار می دهند. (مرضیه قدیری قهدریجانی ، بررسی مسائل مهم تعارض قوانین در حقوق بین الملل خصوصی)

بند سوم: امری بودن ماده ۹۶۸ قانون مدنی ایران

ماده ۹۶۸ قانون مدنی ، یک قاعده امری است.

در قاعده حل تعارض در ماده ۵ قانون مدنی می خوانیم که: « کلیه سکنه ایران ، اعم از اتباع داخله و خارجه ، مطیع قوانین ایران خواهند بود ، مگر در مواردی که قانون استثناء کرده

باشد. لذا مقررات مربوط به آن از قوانین امری است و چون مقررات مربوط به آثار عقد نیز اختیاری هستند و قاعده حل تعارض آن طبق ماده ۹۶۸ قانون مدنی هم یک قاعده تخییری و تفسیری است. بنابراین چون ماده ۹۶۸ قانون مدنی جنبه اختیاری دارد یعنی متعاقدين حق دارند قانون حاکم بر تعهدات قراردادی خود را در حدود قوانین امری، خود انتخاب کنند می توان گفت چنانچه متعاقدين تبعه کشور دیگری باشند می توانند آن را صریحاً یا ضمناً تابع قانون دیگری قرار دهند. همچنانکه اتباع ایران می توانند در تنظیم قرارداد با غیر ایرانی در خارج از ایران قوانین غیر ایرانی را بر قرار داد حاکم کنند. (مرضیه قدیری قهدریجانی، بررسی مسائل مهم تعارض قوانین در حقوق بین الملل خصوصی) وقتی قانون امری باشد باید از مفاد آن پیروی کرد و اشخاص نمی توانند خلاف آن را توافق کنند مانند ارث، ازدواج و اهلیت. حشمت الله سماواتی، حقوق معاملات بین المللی)

بند چهارم: تخییری بودن ماده ۹۶۸ قانون مدنی ایران

ماده ۹۶۸ قانون مدنی یک قاعده تخییری و تفسیری است.

استناد به این قاعده در ماده ۹۶۸ قانون مدنی به دلیل تبعیت قاعده حل تعارض از قوانین ماهوی از لحاظ امری یا اختیاری بودن آن است. در این رابطه دکتر نجاد علی الماسی به این نظر معتقدند که: امری یا اختیاری بودن قاعده حل تعارض که یک قانون بین المللی است فرع بر امری یا اختیاری بودن قانون ماهوی که یک قانون داخلی است، مربوط می شود. یعنی در هر نظام حقوقی قوانین به امری و اختیاری تقسیم می شوند پس قاعده حل تعارض باید از جهت امری یا اختیاری بودن باید از قوانین ماهوی یعنی قانون داخلی پیروی کند. (لعیا جنیدی، قانون حاکم در داوری های تجاری بین المللی) در کل چون ماده ۹۶۸ قانون مدنی جنبه اختیاری دارد، طرفین قرارداد حق دارند قانون صالح بر تعهدات قراردادی خود را در حدود قوانین امری انتخاب کنند. (مرضیه قدیری قهدریجانی، بررسی مسائل مهم تعارض قوانین در حقوق بین الملل خصوصی) اگر قانون تکمیلی باشد طرفین قرارداد می توانند خلاف آن توافق کنند. بنابراین توافق برخلاف قوانین امری پذیرفته نیست و معتبر نمی باشد ولی توافق برخلاف قوانین تکمیلی آزاد است. مثل محل اجرای عقد که قانوناً همان محل انعقاد عقد است ولی نظر

طرفین و عرف می‌تواند محل دیگری را برای اجرای عقد مقرر کند. این قانون یک قانون تکمیلی است که طرفین می‌توانند بر خلاف آن تراضی کنند. (حشمت الله سماواتی، حقوق معاملات بین‌المللی)

نتیجه‌گیری

آنچه در این تحقیق مورد بررسی قرار گرفت در مورد قانون حاکم بر قراردادهای داخلی ایران بود که طبق ماده ۹۶۸ قانون مدنی ایران: «تعهدات ناشی از عقود تابع محل عقد است مگر اینکه متعاقدین اتباع خارجه بوده و آن را صریحا یا ضمنا تابع قانون دیگری قرار داده باشند». قانون حاکم بر قراردادها، قانونی است که مورد توافق طرفین قرارداد باشد. بنابر این گفته اگر طرفین قرارداد هر دو ایرانی باشند و محل انعقاد عقدشان در ایران باشد، قانون حاکم بر این قرارداد فقط قانون ایران است. اما چنانچه طرفین قرارداد که یکی ایرانی و دیگری از اتباع خارجی باشد و محل انعقاد عقدشان در ایران باشد مسلم است در این مورد هم قانون ایران حاکم بر قرارداد است. اما زمانی است که طرفین قرارداد هر دو از اتباع خارجی هستند که چه قراردادشان را در ایران منعقد کرده باشند و چه در کشور خارجی، در هر حال قانونی حاکم بر قرارداد است که خود آن را انتخاب کرده‌اند. در این مورد آخر چنانچه یک ایرانی، خارج از کشور عقدی منعقد کرده باشد، نمی‌تواند تعهدات ناشی از آن را تابع قانون ایران بداند و لذا قانون کشوری که عقد را منعقد کرده است قانون حاکم است و اما چون ماده ۹۶۸ قانون مدنی قائل به امری بودن قاعده حل تعارض است و آن بر خلاف منطق حقوقی است و مشکلاتی را در روابط بین‌المللی به وجود می‌آورد یعنی اینکه قاعده حل تعارض فقط در مورد قراردادهای منعقد در ایران قابل اجراست و اینکه چون قراردادهای منعقد در خارج الزاماً تابع قانون کشور محل انعقاد عقد است، لذا اتباع ایران برطبق این ماده حق نخواهند داشت تعهدات ناشی از قراردادشان را تابع قانون ایران قرار دهند. برای رفع این مشکلات باید بپذیریم که قاعده مندرج در ماده ۹۶۸ قانون مدنی جنبه اختیاری دارد یعنی متعاقدین حق دارند قانون حاکم بر تعهدات قراردادی خود را در حدود قوانین امری، خود انتخاب کنند.

یعنی طبق آنچه گفته شد: تعهدات ناشی از عقد تابع قانون محل انعقاد است و چنانچه متعاقدين تبعه کشور ديگري باشند مي توانند آن را صريحا يا ضمناً تابع قانون ديگري قرار دهند. همچنانکه اتباع ايران مي توانند در تنظيم قرارداد با غير ايراني در خارج از ايران قوانين غير ايراني را برقرار داد حاکم کنند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

منابع و ماخذ

- ۱- سماواتی ، حشمت الله ، حقوق معاملات بین المللی ، انتشارات ققنوس ، چاپ اول ، ۱۳۷۷.
- ۲- دکتر جنیدی ، لعیا ، قانون حاکم در داوریهای تجاری بین المللی ، انتشارات دادگستر ، چاپ اول ، ۱۳۷۶.
- ۳- دکتر سلجوقی ، محمود ، بایسته های حقوق بین الملل خصوصی (۲و۱) ، انتشارات میزان ، چاپ ششم ، ۱۳۸۶.
- ۴- دکتر قاسم زاده ، اصول قراردادها و تعهدات ، انتشارات دادگستر ، چاپ سوم ، ۱۳۸۵.
- ۵- محمد علی شاه حیدری پور ، قاعده آزادی انتخاب قانون حاکم بر مسئولیت قراردادی با تأکید بر معاهده ۱۹۸۰
- ۶- مرضیه قدیری قهدریجانی ، بررسی مسائل مهم تعارض قوانین در حقوق بین الملل خصوصی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی